

Schválil: Ing. Jiří Kratochvíl,
ředitel odboru technické normalizace

Datum: 2013-06-17

Podpis:

Označování gramatických kategorií v normativních dokumentech

Mezi gramatické kategorie (mluvnické významy slov) patří především slovní druh, rod, pád, číslo, slovesný čas, osoba, způsob a v češtině také vid. Gramatické kategorie se v různých jazycích vyjadřují různým způsobem. V češtině se gramatické kategorie zpravidla vyjadřují různými tvary téhož slova.

Naproti tomu např. jedním z charakteristických rysů angličtiny je to, že jedna slovní forma může bez jakýchkoliv změn fungovat jako dva nebo i více slovních druhů (to se označuje jako konverze). Například *glass* může vystupovat jako podstatné jméno (*sklo*), přídavné jméno (*skleněný*) a také jako sloveso (*zasklít*).

Zejména při zpracování terminologie se pak proto všude tam, kde by mohlo dojít k nejasnostem, stává pro angličtinu nezbytností příslušnou gramatickou kategorii, nejčastěji slovní druh, jednoznačně vymezit a označit. Dále pak jde většinou o kategorie týkající se podstatného jména, protože právě to je základním východiskem a základním stavebním kamenem veškeré terminologie. Jazykové důvody pro označování gramatických kategorií existují také u dalších jazyků. Každý z nich má pro označování gramatických kategorií své specifické potřeby a každý z nich k tomu používá svou vlastní ustálenou soustavu označení.

Při překladech normativních dokumentů proto nelze ani mechanicky přejímat označení, která používá zdrojový jazyk, ani ponechávat volné pole působnosti pro nejrůznější kreativní řešení. V následující tabulce uvádíme oficiální podoby českých zkratk, jak by se měly v normativních dokumentech užívat. Jde o systém vycházející z latinské terminologie, který se běžně uplatňuje rovněž v jazykovědných publikacích. **Psaní velkými písmeny (verzálami) a bez teček je v českém textu závazné.**

Gramatická kategorie	Zkratka v češtině	Plná podoba vycházející z latiny	Plná podoba v češtině	Označení v angličtině
Slovní druh	SUB	substantivum	podstatné jméno	noun
	V	verbum	sloveso	verb
	ADJ	adjektivum	přídavné jméno	adj
	ADV	adverbium	příslovce	adv
Rod	M	maskulinum	mužský	m
	F	femininum	ženský	f
	N	neutrum	střední	n
Číslo	SG	singulár	jednotné	sg
	PL	plurál	množné	pl

V souvislosti s označováním gramatických kategorií je ovšem třeba zdůraznit, že čeština je typ jazyka, kde jsou tyto kategorie většinou dostatečně signalizovány již formální podobou slova, a uvádění zkratk pro jejich označení je proto nadbytečné. Není tedy zapotřebí mechanicky kopírovat řešení uplatňované ve zdrojovém jazyce. Plně postačí, budeme-li gramatické kategorie označovat pouze tam, kde formální podoba slova neumožňuje jejich jednoznačnou identifikaci.

Označování slovního druhu připadá v češtině v úvahu u zpodstatněných přídavných jmen a u přídavných jmen utvořených z příčestí a přechodníků, tj. např. *nemocný, pokladní, vrchní; dospělý, cestující, vedoucí*, kde má SUB i ADJ stejnou formu.

Také **rod podstatných jmen** je v češtině většinou jednoznačně signalizován již jejich formální podobou – jejich zakončením. Ve všech těchto případech je proto doplňující informace o rodu nadbytečná. Relevantní je tato informace pouze u těch podstatných jmen, která v běžném jazyce v rodě kolísají –

	Samostatná příloha k MPN 1 – Označování gramatických kategorií v normativních dokumentech	MPN 1/SPEJ 15
		Vydání č.: 1
		Strana/Počet stran: 2/2

tj. např. *hřidel* (M i F), *kyčel* (M i F), *esej* (M i F), neboť pro terminologický systém je žádoucí, aby se v daném oboru ustálilo užívání pouze jednoho z obou rodů.

Označování čísla podstatných jmen je relevantní jen tehdy, když se dané podstatné jméno používá pouze v jednotném, anebo naopak pouze v množném čísle (popř. jde o jméno pomnožné). V tom se však jednotlivé jazyky neshodují (srov. *news* – PL, ale *zpráva* – SG, *zprávy* – PL), nelze proto příslušnou charakteristiku jen mechanicky přejímat.

PŘÍKLADY

ANGLIČTINA	ČEŠTINA
read , verb obtain data from an input device, from a storage device, or from a data medium	číst získávat data ze vstupního zařízení, z paměti nebo z datového média
read , noun process of retrieving data from some machine-readable medium and, as appropriate, the contention and error control management, and channel and source decoding required to recover and communicate the data entered at source	čtení proces načítání dat z nějakého strojově čitelného média; v případě potřeby řízení a řešení chyb vyžaduje znovuoobnovení a komunikaci zdrojových vstupních dat
abstract , adj. independent of something EXAMPLE 1 An abstract syntax means that the structure of messages is specified independently from their encoding. EXAMPLE 2 An abstract test suite is specified independently from the test tools on which it is executed.	abstraktní nezávislý na něčem PŘÍKLAD 1 Abstraktní syntaxe znamená, že struktura zpráv je specifikovaná nezávisle na jejich kódování. PŘÍKLAD 2 Abstraktní testovací sada se stanovuje nezávisle na testovacích nástrojích, na nichž je test proveden.

KOMENTÁŘ

V češtině není třeba v uvedených případech slovní druh uvádět, protože je zcela jednoznačně signalizován již formální podobou termínu.